

IMUNIZACIJSKA PARADIGMA KULTURE

Pitanje porijekla, prirode i suštine kulture

Ključne riječi

Imunizacija, svijest, kultura.

Autor

*Dr Nemanja Đukić
je vanredni profesor
Fakulteta političkih nauka
Univerziteta u Banjoj Luci.*

Korespondencija

nemanja.djukic@fpn.unibl.org

Oblast

Teorijska sociologija

Rezime

U članku koji slijedi fenomenološki analiziramo imunizacijsku prirodu, porijeklo i suštinu kulture. U uvodnom dijelu članka analiziramo traumatu rođenja i psihološki mehanizam nastanka svijesti, pokazujući da imunizacijski karakter kulture predstavlja funkciju imunizacijskog karaktera svijesti. U prvom dijelu članka analiziramo intencionalni karakter svijesti kako bismo objasnili intencionalni karakter kulture. U drugom dijelu članka dajemo sažet pregled Sloterdijkove imunizacijske paradigme. U četvrtom dijelu članka analiziramo imunizacijsku funkciju kulture. U završnom dijelu članka ukazujemo na teorijski značaj imunizacijske paradigme kulture.

DOI

10.5937/politeia0-25401

Datum prijema članka

26.02.2020.

Datum konačnog prihvatanja članka za objavljivanje

27.05.2020.

UVOD

Čovjekova potreba za društvenošću, to jest ontološko određenje čovjeka kao društvenog bića, svoje porijeklo ima u traumi rođenja. Naime, činom rođenja dolazi do gubitka izvorne veze sa majkom i prenatalne (arhetipske) sigurnosti. Zbog toga samom konstitucijom svijesti postajemo prinuđeni kompezovati nedostatak ovog izvornog oblika zajedništva tako što sa drugima proizvodimo kulturu kao novi imunološki oblik vještaškog zajedništva kojim simuliramo izgubljeno prenatalno okruženje. Otuda, trauma rođenja predstavlja osnovu za sve kasnije neuroze (Frojd, 2000: 417-418), a kultura nesvjestan proizvod kolektivne tjeskobe koji reprodukuje i sublimira traumu rođenja (Rank, 1929: 12).

Model nastanka kulture identičan je modelu nastanka svijesti, vrijednosti i ega. Separacija svijesti i ega od izvanjskog svijeta graduelan je i heterogen proces (Fenichel, 1946: 34-39). Činom rođenja tijelo novorođenčeta, koje u trenutku rođenja ne posjeduje ni svijest ni ego, biva lišeno sigurnosti materice (arhetipskog skloništa) i dopada u uslove izloženosti pretjeranoj stimulaciji nadmoćnog okolnog svijeta bez adekvatnog sistema zaštite. Ova poplava uzbuđenja nastala usljed pretjerane stimulacije okolnog svijeta bez adekvatnog aparata zaštite predstavlja model za svu kasniju tjeskobu na čijoj je sublimaciji izgrađena sva ljudska proizvodna aktivnost u cilju proizvodnje kulture kao novog zaštitnog omotača (vještačke materice) kojim bi se simulirao povratak u prethodno izgubljeno rajsko stanje. Iznenađna izloženost spoljašnjem svijetu izaziva visoko neugodnu poplavu uzbuđenja koja stvara prvu mentalnu tendenciju – tendenciju da se stanje napetosti otpusti. Kada spoljašnji svijet uspije pomoći djetetu da se uspješno riješi ovaj

stimulans, dijete tone u san. Kada se pojavi novi stimulans (glad, žeđ, hladnoća), dije te se budi. Prvi tragovi svijesti diferenciraju se upravo ovdje između veće i manje tenzije. Opuštanje tj. rasterećenje od tenzije ekvivalent je gubitku svijesti. Stoga je period tenzije tj. period izloženosti stimulaciji uslov izgradnje svijesti, jer se upravo u njemu izgrađuje koncepcija stvarnosti koja stvara koncept ega (Fenichel, 1946: 35). Uznemiravajući stimulans koji pridolazi iz okolnog svijeta vodi stanju tenzije i proizvodi tendenciju da se tenzija riješi. Stimulansi nestaju sa zadovoljavanjem tenzije koja otklanja napetost nakon čega slijedi san kao prostor relativne slobode od stimulansa. Ukoliko bi svaka potreba u fiziološkom smislu odmah bila zadovoljena, svijest, ego, koncepcija stvarnosti, a otuda ni bilo koji kulturni fenomen, pa ni kultura u cjelini, nikada ne bi mogli biti izgrađeni. U tom smislu svijest, a potom i ego kao prvi imunološki mehanizmi te najposle i kultura kao cjelovita imunološka metastrategija, nastaju kao rezultat frustracije (tjeskobe, neuroze).

Razvoj ega počinje sa označavajućom praksom povezanom sa objektima zadovoljavanja tenzije i rasterećivanja napetosti s njom u vezi. Označavanje objekata koji smiruju tenziju, odnosno uspostavljanje prve simboličke veze sa njima, u funkciji je rasterećivanja napetosti, jer objekti koji se označavaju bivaju dovedeni u simbolički prepoznatljivu vezu sa primarnim potrebama koje zadovoljavaju, a otuda i sa zadovoljstvom koje nastupa nakon što je potreba zadovoljena i napetost umirena. Međutim, simboličko proizvođenje ovih objekata traje samo ukoliko je objekat koji zadovoljava potrebu odnosno umiruje tenziju odsutan. To jest, simbolička veza sa objektom traje samo onda i ukoliko je on odsutan i samo onda i ukoliko stoga tenzija traje. Simbolička veza sa objektom izgra-

đu se u onoj mjeri u kojoj je on odsutan, jer se vrijednost objekta konstruiše količinom pažnje i značaja koji se pridaju tom objektu i ova veza je utoliko veća, dublja, intenzivnija i značajnija ukoliko je odsustvo objekta neophodnog za otpuštanje tenzije i rješavanje napetosti dugotrajnije. Sa njegovim pojavljivanjem, tenzija nestaje i novorođenče ponovo tone u san (gubi svijest) a proces izgradnje svijesti, vrijednosti, koncepta stvarnosti i ega prestaje.

Na taj način uspostavlja se primarni mehanizam izgradnje svijesti, ega, objekta želje i vrijednosti - osnovu ovog procesa predstavlja simboličko konstruisanje veze između napetosti i odsustva objekta želje koji smiruje napetost. Drugim riječima, svijest, ego i vrijednost nastaju kao rezultat odsustva objekata neophodnih za rasterećenje napetosti. Unutar izgradnje značenjskog poretka (kulture), najznačajnije mjesto zadbijaju upravo oni objekti koji su najodsutniji. Stoga je proces simboličkog konstruisanja po svom karakteru bitno negativan, jer njegovu osnovu čine nedostatak i odsutnost. Zbog toga, u svojoj suštini i po svom karakteru, svijest, ego, vrijednosti i kultura u cjelini nisu ništa drugo nego praznina - simbolički izraz nedostajanja i odsustva, odnosno simbolički izraz želje za nedostajućim i odsustvujućim. Ovdje treba naročito imati u vidu korelaciju između intenziteta nedostajanja nekog objekta potrebnog za smirivanje tenzije na jednoj strani te vrijednosti i apstraktnosti na drugoj strani. Naime, brzo i efikasno rasterećenje tenzije u fiziološkom smislu ne ostavlja dovoljan prostor u psihološkom smislu neophodan za konstruisanje apstraktnih kategorija i vrijednosti (viših oblika kulture), jer s obzirom na to da mogućnost, sposobnost i intenzitet simboličkog proizvođenja direktno zavisi od dužine trajanja tenzije uzrokovane odsustvom željenog objekta, upravo dugo-

trajnost negativnog podražaja ove vrste jeste osnovni faktor razvoja apstraktnih vrijednosti i shodno tome viših slojeva kulture. Kratko nedostajanje objekta želje neophodnog za rasterećenje konkretno prisutne tenzije dopušta samo izgradnju konkretne, funkcionalne i pragmatične dimenzije kulture, jer je tenzija kratka a simboličko konstruisanje rudimentarno. Dugotrajno nedostajanje objekta želje neophodnog za rasterećenje konkretno prisutne tenzije, dovodi do toga da želja za nedostajućim i odsustvujućim objektom koji može proizvesti umirenje poprima apstraktnu dimenziju što je neophodna pretpostavka za izgradnju apstraktnih kulturnih kategorija i vrijednosti.

INTENCIONALNOST SVIJESTI

Pojam intencionalnosti (intentio) znači: „sebe-upravljanje-na“. Taj pojam je u savremenu filozofiju uveo Franc Brentano a razvili su ga Edmund Huserl (Huserl, 2005) i Žan Pol Sartr (Sartr, 1984). Intencionalnost prema Brentanu predstavlja temeljnu strukturu psihičkog, odnosno opšte svojstvo svijesti (Uzelac, 2009). Svaki fenomen iz stvarnosti postoji samo kao naša psihička (simbolička) predstava o njemu, nastala kao rezultat usmjerenosti (interesse) naše svijesti prema tom objektu. Predstava nekog objekta u svijesti podrazumijeva da svijest posjeduje taj objekat, to jest ono što se pojavljuje i o čemu je riječ. Usmjerenost svijesti prema nekom objektu ima u sebi karakter zainteresovanosti za taj objekat - u osnovi te zainteresovanosti stoji vrednovanje, odnosno uspostavljanje vrijednosti. To svojstvo svijesti da je ona uvijek „svijest-o-nečemu“ (Sartr, 1984: 21), znači da je svijest uvijek „usmjerenana“ (interesse), pri čemu ova „usmjerenost-na“ istovremeno jeste i interes („za-interesovanost“) ali i „biti-između“ to jest biti „ono-između“ i „biti između

stvari“. Intencionalnost svijesti, otuda je psihički odnos svijesti prema objektu na koji je svijest usmjerena kao na svoj sadržaj (Uzelac, 2009: 41).

Intencionalnost se u fenomenološkom smislu odnosi na sve psihičke aktivnosti kod kojih smo na bilo koji način na nešto usmjereni. Usmjerenost je imanentna, ona je fundamentalna crta svakog doživljaja zbog čega su svi doživljaji intencionalni doživljaji. Ona obuhvata sve predstave, doživljaje i iskustva u kojima se nalazimo u odnosu prema nekom objektu. S obzirom na to da naši doživljaji i iskustva objekata nisu moguća van odnosa naše svijesti prema njima, to znači da svi objekti i stvarnost u cjelini jesu proizvod naše svijesti, jer naše znanje, predstave, iskustva i doživljaji objekata nisu posljedica njihovog objektivnog prisustva u okolnom svijetu nego rezultat usmjerenosti naše svijesti prema njima. Drugim riječima oni su posljedica strukture „sebe-upravljenost-na“. Svijest, postojeći kao psiho-simbolička „upravljenost-na“ ima tendenciju ovladavanja onim na šta je usmjerena te na taj način, po svojoj prirodi, ona simbolički konstruira objekat na koji je nominalno usmjerena, opredmećuje se u tom objektu i kao taj objekat, ovladava njime i tako proizvodi njegovu objektivnost polažući ga u sebe. Takoreći, svijest proizvodi objekte tako što ih čini psihološki prisutnim. Psiho-simbolički (intencionalni) doživljaji nemaju objektivistički karakter, jer oni ne predstavljaju autonomnu relaciju između dva fizička predmeta u okolnom svijetu koja može biti percipirana iz spoljašnjosti. Prostorno postojeći predmeti u našem fizičkom okruženju nisu „stvarni“ predmeti jer oni nisu predmet moje svijesti tj. oni nisu prisutni u mojoj svijesti – oni takoreći konstituišu samo neznatan dio okolnog svijeta – onoga čega potencijalno mogu biti svjestan ukoliko se moja svijest opredmeti u

njima. Stoga, „stvarni predmeti“ jesu samo „intendirani predmeti“.

IMUNIZACIJSKA PARADIGMA PITERA SLOTERDIJKA

Imunizacijsku paradigmu kulture Piter Sloterdijk razvija u trilogiji *Sfere*, polazeći od nasljeđa klasične filozofske antropologije. Klasična teza filozofske antropologije o neodređenosti i neustanovljenosti ljudske prirode glasi da je životinja potpuno vezana za svoju okolinu, a da čovjek kao organski deficijentan mora da izmišlja svoj svijet da bi opstao i tako proizvodi kulturu kao svoju prirodnu artifičijelnost. Ova teza može se pronaći u djelima svih klasičnih filozofskih antropologa (Rothacker, 1985: 99; Keller, 1986: 319; Šeler, 1987: 46-48; Gehlen, 1990: 35-81; Fink, 1984: 131-263). Za razliku od predmeta, biljaka ili životinja, čovjek nema fiksiranu prirodu nego je a priori otvoren, nesituiran, ekscentričan i neodređen. Suočen sa svojom primordijalnom neutemeljenošću koja onemogućava neposredan opstanak u prirodi te provokacijom izvanjskosti, u cilju vlastitog samoodržanja čovjek je nužno usmjeren na imuniziranje – proizvodnju kulture kao autogene atmosfere (svojevrnog simboličkog balona), koja kao cjelovit zaštitni omotač u relaciji „ja-stvarnost“ postaje osamostaljena. U tom smislu sama kultura shvaćena kao cjelovit organizovani simboličko-materijalni poredak predstavlja najopštiji mogući tranzicioni objekat, koji ima imunizacijsku funkciju (Lemmens, 2013). Otuda, svi proizvodi ljudske djelatnosti (svijest, ego, značenja, vrijednosti, identitet, jezik, kultura, politika, ekonomija, institucije, nauka, religija), predstavljaju samo morfoimunološke tvorevine – subjektivne simboličke konstrukte u kojima se kao u svojevršnim inkubatorima čovjek samospostavlja (Sloterdijk, 2011). Jer čovjek se ne rađa,

čovjekom se postaje. Otuda, svi partikularni socijalni fenomeni, bez obzira na stepen njihove autonomije, posjeduju autocentričnu prirodu i konzervativnu funkciju. Kao dio kulture uopšte, oni nužno reprodukuju primordijalnu logiku kulture kao osamostaljenog tranzicionog objekta koji je postao opšta imunološka metastrategija – a to je izgradnja vještačkog simboličkog svijeta koji imunizira ljudska bića od opasnosti koje pridolaze spolja (Sloterdijk, 2013).

U prvom dijelu svoje trilogije (Bubbles, 2011) Piter Sloterdijk razvija ontološki stav da ljudsko biće po svojoj prirodi nikad nije samo, već je uvijek u pratnji drugih ljudskih bića sa kojima dijeli životni prostor. U dokazivanju ovog stava on se vraća na tezu o traumama rođenja prema kojoj se činom rođenja prekida izvorni intimni odnos s majkom tj. „iskustvo-plutanja-u“, „iskuistvo-plutanja-sa-drugima“, te „iskustvo-bivanja-između“ (Sloterdijk, 2011: 139). Prvobitno, prenatalno i arhetipsko dvostruko jedinstvo majke i djeteta predstavlja čisti unutrašnji prostor bez izvanjskosti. U ovom primarnom, prenatalnom, arhetipskom prostoru koji Sloterdijk naziva stanjem pre-subjektivnosti, uspostavljeno je arhetipsko iskustvo zajedništva. Čin rađanja kao trenutak „ispostavljanja-u-svijet“ predstavlja primordijalnu traumatičnu katastrofu gubitka i raspadanja izvornog i supstancijalnog arhetipskog jedinstva, koja stvara osnov za kasniju individualizaciju koja tako postaje paradigma i obrazac stvaranja i razaranja svih kasnijih oblika zajedništva. Čin rađanja kao čin gubitka materice (iskonskog arhetipskog zajedništva), uzrokuje našu cjeloživotnu potragu za novim vještačkim oblicima zajedničarenja – čežnju za idealnim zajedništvom koje je prekinuto puknućem materice koje nas tokom cijelog životnog vijeka prisiljava da tražimo, stvaramo, prebivamo i prekidamo odnose

sa drugima u kojima pokušavamo povratiti činom rođenja izgublenu pre-subjektivnost (Ernste, 2018). Ideja o stanju pre-subjektivnosti kao prirodnom stanju predstavlja meta-teorijsku dekonstrukciju prosvjetiteljskog sna o ljudskoj autonomiji, individualnosti i subjektivnosti. Ideja prenatalnog, arhetipskog i iskonskog zajedništva ruši modernu sliku svijeta – antropološki mit o čovjeku kao pojedincu i izolovanoj individui koja je „rođena sama“ bez ikakvog „bivanja-sa“ i koja je po svojoj individualističkoj prirodi nužno postavljena u odnos oštne i nepoštedne konkurencije i borbe za opstanak u ratnom stanju modernog društva (Sloterdijk, 2011: 94). Ova ideja po svojoj prirodi nije nova i ona je na različite načine i u različitim oblicima razrađivana u teoriji sistema Niklase Lumana, u radovima Mišela Fukoa, te u koncepcijama desubjektivizacije subjekta Žak Deride i Žak Lakana.

U drugom dijelu svoje trilogije (Globes, 2014) Piter Sloterdijk postavlja tezu da globalizacija predstavlja pokušaj stvaranja totalne imunološke sfere. Ovu tezu Sloterdijk razrađuje kroz analizu morfološke povijesti globalizacije razlikovanjem tri perioda globalizacije – metafizički, zemaljski i savremeni. Metafizička faza globalizacije, prema Sloterdijku, zasnovana je na ubjeđenju da se najbolja strategija imunizacije unutrašnjosti sastoji u njenoj apsorpciji u izvanjskost (Ernste, 2018). U ovoj fazi globalizacije, cilj ljudskog postojanja jeste izgradnja metafizičkog globusa – sveobuhvatne simboličke sfere u kojoj bi ljudi mogli da pronađu osećaj sigurnosti i imuniteta. Gutanjem unutrašnjosti spolja od strane apsolutne totalnosti (bilo od kosmosa ili Boga), nastoji se izgraditi udoban ekscentričan položaj koji može da pruži apsolutni imunitet. U ovoj centrističkoj fazi globalizacije, društveno, kulturno, političko i ekonomsko organizovanje centrirano je –

cjelokupan društveni život strukturiran je i podređen božanskom centru. Prema Sloterdijku ovakav mehanizam stvaranja ukupne imunizacijske sfere nužno propada jer izvana nema ujedinjenja. U zemaljskoj fazi globalizacije nastoji se prevladati nedostatak prethodnog (metafizičkog) mahanizma imunizacije – u ovoj fazi imunitet se nastoji obezbijediti putem imperijalističkih strategija koje se koriste za osvajanje svijeta. Na taj se način izvanjskost nastoji prilagoditi i asimilirati u unutrašnjost. Jedna kultura, jedna civilizacija nastoji kontrolisati cijeli svijet i tako svojim imperijalnim širenjem osigurati spajanje mikrosfera sa makrosferama. Napokon, kada je jedan centar moći uspio da nametne svoju dominaciju nad ostatkom svijeta i tako izgradio globalnu imunološku sferu, opet dolazi do propasti, jer destruktivni uticaji dolaze iznutra. Veće zajednice, prema tome, ne dovode automatski do većeg imuniteta, kao što je, prema Sloterdijku, pokazao pad Rimskog carstva (Ernste, 2018).

U trećem dijelu svoje trilogije (Foams, 2016), Sloterdijk analizira postmodernu borbu savremenog čovjeka sa fluidnošću, implozijom centriranosti, te gubitkom strukturiranosti kao glavnim globalizacijskim tendencijama koje nastaju onda kada zbog ogromne brzine kretanja roba, ljudi, kapitala i informacija nestaje mogućnost bilo kakvog utemeljenja. Tamo gdje je sve postalo centar, više ne postoji mjerodavan i obavezujući centar – centar koji ima sposobnost obezbjeđivanja adekvatnog nivoa koherencije, integracije i kohezije. U trećoj fazi globalizacije, virtualni prostor postao je cjelokupni vanjski svijet koji se više ne može internalizovati (Sloterdijk, 2011: 66). Stoga u ontološkom smislu postajemo neutemeljeni i osamljeni beskućnici. U ovoj trećoj fazi globalizacije, imunizacija gubi tipični sferni oblik a naše postojanje postaje neformalno što Sloterdijk opisuje kao pjenu

– nepravilnu aglomeraciju mjehurića (Ernste, 2018). Svaki mjehurić predstavlja lični svijet – prostor i mjesto smisla koji pulsira vlastitim unutrašnjim životom i koji je istovremeno izolovan ali i povezan sa ostalim mjehurićima. Takoreći, radikalno individualizovane i decentrirane mikroimunološke sfere nalaze se u poziciji međuzavisnosti. Usljed gubitka opšte strukturiranosti, lični svjetovi pojedina nalaze se u sistemu povezane izolacije – u modelu bivanja „odvojeno-zajedno“, u sistemu krhkosti i su-izolacije. Pojedinci zarobljeni u svojim individualnim svjetovima nemaju pogled na cjelinu već samo na susjedne mjehuriće. Za razliku od metafizičkih ili zemaljskih sistema imunizacije, ovi pjenasti mjehurići nemaju ukupne izvanjskosti – svaki od njih postoji kao pojedinačna spoljašnjost u odnosu na druge. Nema cjeline, nema odnosa cjeline prema mnoštvu njenih dijelova niti pak otpora djelova prema cjelini (Ernste, 2018). Iznutra uspostavljena topološka struktura uslovljava redefinisane samog načela politike. Naime, ljudi individualizovani u pojedinačne i lične pjenaste sfere moraju individualizovati i vlastitu odgovornost. Budući da cjelovita zaštitna struktura ne postoji, neophodno je razviti tzv. „politiku pjene“ koja za vlastiti predmet nema cjelinu niti pripadnost ukupnoj cjelini već predstavlja „hiperpolitiku“ – politiku samoregulacije na nivou mikroupravljanja. Drugim riječima, potrebno je razviti „politiku nepristojnosti“ kao politiku brige koja se sastoji u deangažovanom stavu prema drugim sferama – lagan, fluidan, neozbiljan i plutajući stav suprotan teškom, rigidnom, i zahtjevnom karakteru totalitarističkih pretenzija na globalnu cjelinu (Ernste, 2018).

IMUNIZACIJSKA FUNKCIJA KULTURE

Kada govorimo o imunizacijskoj funkciji kulture, mi zapravo govorimo o četiri auto-pojetična područja protekcije to jest o četiri autonomna sistema zaštite života – četiri uslovno diferencirana i autonomna sistema imunizacije koji su hijerarhijski strukturirani (sukcesivno izrastaju jedan iz drugoga) ali su funkcionalno i inkluzivno kompatibilni i to (Petrušić, 2018):

1. Tjelesni (fiziološke prakse zaštite organizma);
2. Socioimunološki (organizacijske, pravne, ekonomske, i vojnobezbjednosne prakse);
3. Simbolički ili psiho-imunološki (jezik, simboli, tradicija, nasljeđe, mit, religija, filozofija, umjetnost, politika);
4. Tehničko-tehnološki (prirodne nauke, tehnika i tehnologija).

Svi kulturni proizvodi samo su opredmećeni objekti intencionalne svijesti – otjelovljeni i materijalizovani izrazi odbrambenog mehanizama svijesti nastale kao odgovor organizma na ugrožavajuće stimulanse izvanjskosti. Sve naše simboličke i tehničko-tehnološke forme imaju imunizacijsku funkciju: jezik i simboli imaju adaptivnu funkciju, ideje herojske tradicije, kulturnog nasljeđa i mita imaju kompenzacijsku funkciju, religijski sistemi imaju sublimacijsku funkciju, filozofski sistemi imaju funkciju racionalizacije, sistemi umjetnosti imaju idealizacijsku funkciju, a sistemi prirodnih i tehničkih nauka imaju tehnološko-imunizacijsku funkciju. Religijski sistemi nastoje da kreiraju zaštitnu funkciju primarnog Bića i da tako sublimiraju i simuliraju pokušaj povratka u izgubljeni prenatalni raj (Rank, 1929: 117). Filozofija svoju imunizacijsku funkciju vrši kroz izgradnju metafizičke stvarnosti i ideju Početka (arhe). Uvjerenje u

objektivno postojanje duhovne (metafizičke) stvarnosti treba da povratni izgubljeni osjećaj sigurnosti i utjehe. Ideja početka, principa, bitka, apsoluta (arhe) itd., predstavlja samo idealizovani i spekulativni pokušaj intencionalne svijesti da se racionalno zasnjuje, samoerotično opredmeti i utemelji u ideji početka i da se tako stabilizuje pronalazeći sebe kao nedostajući princip arhetipa. Svoju imunizacijsku funkciju umjetnost vrši proizvodnjom estetičkog privida i idealizacijom objekata – umjetnost mistifikujući, idealizujući i ontologizujući trivijalnu svakodnevicu zapravo na estetički način konstruiše ideju vječnosti i bezvremenosti čime sprečava da vrijeme ostane hronika. Prirodne i tehničke nauke svoju imunizacijsku funkciju vrše konkretnom intervencijom u stvarnost i njenim prepravljanjem, stvarajući konkretno vještačko okruženje koje simulira prenatalne uslove na tehnološki efikasan način. Ili kako sjajno primjećuje Petrušić: „Sve kuće, prostori, simbiotičke platforme koje nastanjujemo, u kojima koegzistiramo u svojoj su biti pomagala za nadoknadu gubitka sigurnog skloništa majčine utrobe koja figurira kao stanoviti primordijalni eden. Svi oni funkcioniraju kao kvaziuterusi. Ti artifičijelni oblici utočišta, različite udomljujuće sfere tvore konvivijalne dimenzije, pogodne klime i mjesta koja ljudi mogu zauzeti osjećajući se kao kod kuće. Sfere, živodajni komunitarni prostori, osim protektivne, posjeduju i performativnu moć oblikovanja zajedničke percepcije i iskustava, čime se stvara bitna povezanost među ljudima, prvenstveno zahvaljujući identitetu formiranom zajedničkim nastanjanjem nekoga mjesta“ (Petrušić, 2018). Ideje herojske tradicije, kulturnog nasljeđa i mita u osnovi predstavljaju paranoidnu tvorevinu (Rank, 2007: 110). Njihova imunizacijska funkcija jeste stabilizacija identiteta kroz fantaziju – utemeljenje pojedinca i kolekti-

va u ideji prazajednice i na njoj izgrađenom jedinstvenom kulturnom nasljeđu.

ZAKLJUČAK

Značaj imunizacijske paradigme kulture počiva u njenoj sintetičkoj sposobnosti da pomoću analogije ponudi uspješno razumijevanje i objašnjenje različitih fenomena na biološkom, sociokulturnom, psihološkom i simboličkom nivou. Naime, svaka sfera ljudskog postojanja posjeduje vlastiti zaštitni mehanizam kojim reguliše odnos ja-okolina. Urođene biološke mehanizme zaštite čovjek nadograđuje vještačkim mehanizmima odbrane koji se primjenjuju u višim sferama egzistencije. Na taj način, protekcijska zona se po analogiji prenosi i prilagođava novim područjima važenja: sociokulturnim, psihološkim, simboličkim. Tako na primjer, na biološkom nivou sistem imunizacije djeluje tako što leukociti štite organizam od ugrožavajuće funkcije stranih tijela. Na društveno-kulturnom nivou sistem imunizacije djeluje tako što policija i vojska štite poredak od subverzivnih elemenata (Petrušić, 2018). Na psihološkom nivou sama svijest unutar koje se diferencira ego predstavlja sistem imunizacije koji štiti organizam od ugrožavajućih spoljašnjih stimulansa. Na simboličkom nivou svaki narativ, diskurs, značenjski poredak, uvjerenje ili sistem vrijednosti, predstavlja mehanizam simboličke regulacije odnosa ja - okolni svijet, koji u datim okolnostima obezbjeđuje adekvatnu samoobmanu (podnošljivu predstavu o stvarnosti) neophodnu za opstanak.

REFERENCE

- Gehlen, A., (1990). *Čovjek*, Sarajevo: Veselin Masleša.
- Ernste, H. (2018). *The geography of spheres: an introduction and critical assessment of Peter Sloterdijk's concept of spheres*, *Geographica Helvetica*, Copernicus Publications, No. 73, pp. 273–284.
- Keller, W. (1986). *Filozofija modernog doba*, Sarajevo: Veselin Masleša.
- Lemmens, P. (2013). Review Essay about Sloterdijk, *International Dialogue, A Multidisciplinary Journal of World, Affairs*, No 3.
- Petrušić, H. (2018). Antropotehnički imperativ. Uz Sloterdijkovu filozofiju vježbi. *Crkva u svijetu*, broj 53, str. 493–515.
- Rank, O. (1929). *Trauma of Birth*, London: Kegan and Company.
- Rank, O. (2007). *Mit o rođenju junaka*, Novi Sad: Akademska knjiga.
- Rothacker, E. (1985). *Filozofska antropologija*, Sarajevo: Veselin Masleša.
- Sloterdijk, P. (2011). *Spheres, Volume I: Bubbles Microspherology*, Los Angeles: Semiotexte.
- Sloterdijk, P. (2014). *Spheres, Volume II: Globes Macrospherology*, Los Angeles: Semiotexte.
- Sloterdijk, P. (2016). *Spheres, Volume III: Foams Plural Spherology*, Los Angeles: Semiotexte.
- Sloterdijk, P. (2013). *You Must Change Your Life*. Malden, MA: Polity Press.
- Sartr, Ž. P. (1984). *Biće i ništavilo*, Beograd: Nolit.

- Uzelac, M. (2009). Fenomenologija, Novi Sad: Veris Studio.
- Fenichel, O. (1946), The psychoanalytic theory of neurosis. London: Kegan Paul, Trench, Trubner & Co.
- Fink, E. (1984). Osnovni fenomeni ljudskog postojanja, Beograd: Nolit.
- Frojd, S. (2000). Predavanja za uvod u psihoanalizu, Zagreb: Stari grad.
- Huserl, E. (2005). Logička istraživanja, Zagreb: Breza.
- Šeler, M. (1987). Položaj čovjeka u kosmosu, Sarajevo: Veselin Masleša.

IMMUNIZATION PARADIGM OF CULTURE

The question of the origin, nature and essence of culture

Key words

Immunization, consciousness, culture.

Author

Dr. Nemanja Đukić is an Associate Professor at the Faculty of Political Sciences of the University of Banja Luka

Correspondence

nemanja.djukic@fpn.unibl.org

Field

Theoretical sociology

Summary

In the article that follows, we phenomenologically analyze the immunization nature, origin, and essence of the culture. In the introductory part of the article, we analyze the trauma of birth and the psychological mechanism of consciousness, showing that the immunization character of culture is a function of the immunization character of consciousness. In the first part of the article, we analyze the intentional character of consciousness to explain the intentional character of culture. In the second part of the article, we give a brief overview of the Sloterdijk immunization paradigm. In the third part of the article, we analyze the immunization function of the culture. Finally, the concluding part of the article points out the theoretical significance of the immunization paradigm of culture.

DOI

10.5937/politeia0-25401

Paper received on

26.02.2020.

Paper accepted for publishing on

27.05.2020.